

„Ott szüvik a gyékényt...”

Tápai gyékényesek

„Szögednek könnyű vót az élete, mert a Tisza adott néki halat, de azon gyütt a só is a városba. Éshát a szöregiek: ellátják virággal, az újszögediek zöldséggel, a tápaiak gyékénnyel, a gyevek olcsó szolgálókkal, a tanya világgal mögönten mindönféle terményekkel.”

A gyékény föltétlen fontos lehetett a város életében. Ha csak azt vesszük, hogy a hatalmas gyékényszőnyegekre csomagolták a sózott halat, máris megérezzük fontosságát, mert ilyen nagyméretű, Tápén készült csomagológyékényből esztendőnként több száz kellett.

Hasonló nagygyékényeket rendeltek a hajdani sófuvarozók, akik rakományukat sűrűre szőtt tápai gyékényszőnyeggel takarták le; de hasonló került az ekhós szekerekre, de az 1879. évi árvíz idején a Tisza-gáton épült menedékek tetejére is. A bolgárok ritka szövésszerű használatát kérték, amelyeket a melegágyaknál alkalmaztak. A kisebb szőnyegeket szívesen vitték magukkal a tápaiak aratáskor, hogy azon ülve költösködjék el a frustokot, majd délnél az ebedet, de szolgált arra is, hogy hirtelen jött zivatar idején sátrát készítették vele. A még kisebbek otthon a nagyház földjére, de ágyban, szalmazsák alá, később (napjainkig) falvédőnek is megfelelték. Sőt a díszes szőnyeg szőtt szőnyeg a mai modern lakásbelsőnek is díszévé lett.

A szatyor készítéséhez már két gyékényfajta kell:

kemény, úgynevezett szüvőgyékényből szövik a szatyor testét, a füleknek pedig a vaj-, vagy vajasgyékény felel meg. Készült hajdan kicsi diákszatyor, még magunk is azzal jártunk elemibe: belé egy palatábla, és egy szál palavessző fért; a föltre pedig az ozsonnás mihályka (a zacskó régies, tápai neve volt ez), mellé egy rövid madzaggal a táblatörő rongydarabot akasztottuk. A szatyrok méret szerint változtak, így volt kismónár, nagymónár, szalámisszatyor, és a méter hosszú mészároszatyor.

Tápénak éppen a szatyor adta az egyik falucsúfolóját is, amire, vagyis annak eredetére már alig emlékeznek: „Mikor lösz tápén szatyorszenteletés?” Magyarázata, hogy szövésközben a gyékényt nedvesíteni kell, de a tápaiak, lévén a munkájukat vélték kicsúfolni, haragudtak érte, és „bevalaszoltak”: „Majd ha Szögedében pap herülés, akkó!”

És ha más nem, egy műdal: „Gyékényből van az én házam teteje, A szegénység kikönyökölt belőle, ...” illetve egy nóta őrzi még a tápai gyékénymunka lassan múltba vesző hagyományait, hogy azt mondja: „Kis kutya, nagy kutya, nem ugat hiába. Van neköm szeretöm Szeged városában. Szeged híres város, Tápe nyakig sáros; Ott szüvik a gyékényt a kistápai lányok.”

Ifj. Lele József

TÜNKÖR LAKÓV

Megjelent egy könyv, s ha elkésve is, Szegeden illik tudatosítani a szerző szándékait és eredményeit, elismerve áldozatkészségét, mivel olyan közérdekű üggyhez nyúlt, mely átvitt értelemben is, egy emberként érinti e sárgolyó lakóit. S mivel sok a szegedi vonatkozása, elkerülhetetlen az ismertetése.

■ A könyv szerzője Nagy László János, s több hazai nagyvállalat segítségével közölhette művét. „A csillagok gyermekei vagyunk” – ez a címe, s tulajdonképpen dr. Pávai-Vajna Ferenc életét és munkásságát dolgozza fel. Érdekesége, hogy – regény a regényben – tartalmazza a szegedi Anna-kút történetét, amit kivonatossan ismertetünk.

Az életút

Előzőleg azonban idézzük az utószót szerző dr. Angyal László tömör összefoglalóját Pávai-Vajna munkásságáról: „Meleg 'tengervíz' adott a magyarnak, hogy gyógyuljon, üdüljön, gázt és szén, hogy fűtsön, energiát, hogy világítson, besegített az olaj feltárásába, hogy legyen mit 'kenjünk', hogy legyen autókba benzín, eleink lámpájába petróleum...”

Az erdélyi Nagyenyed melletti Csongván született Pávai-Vajna Ferenc (1886-1964.) A Bethlen Gimnáziumban s Budapesten tanult, tagja volt a Böckh Hugó vezette nagy magyar geológus nemzedéknek (mellette Papp Simon, Vitális István neve a legismertebb). A Pávai-Vajna család egyik tagja, Krisztina volt Bolyai Gáspár (1755-1788.) főszolgabíró felesége, s a zseni Bolyai Farkas édesanyja, a szuperzseni Bolyai János nagyanyja. Pávai-Vajna édesanyjának, László Máriaának az apja, László Sándor a fogarasi rektortantóságról „költözött” a Marosra s a Tiszára: a szabadságharc után egy

■ Nagy László János könyve Pávai-Vajna Ferencről Az Anna-kút regénye (I.)

kősószállító karaván kapitányként Marosújvárról Szegedre szállította a sót. Az üres hajókat úgy vontatták fel a Maroson, emberi s állati erővel.

Pávai-Vajna munkásságát többek között Hajdúszoboszló, Berekszőr, Szeged, Szolnok, Debrecen, Miskolc-Tapolca jelzi. Világéletében nonkonformista volt – ezért kevés elismerés jutott ki neki. Sót... Üllői s kiskunhalasi földjei miatt kuláklírára került, kilakoltatták, s végül szabályos bányászors volt az övé. Máza-Szászváron élte utolsó éveit, mint bármely előmunkás. A szekszárdi kórházban hunyt el, s háromszoros temetés az utóélet: először Máza-Szászváron földelték el, majd rokonai újratemetették őt és feleségét Szolnokon, végül Hajdúszoboszló városába, mely a leghálásabbnak bizonyult, díszsírhelyet biztosított a házaspárnak.

A történet

Nagy László János utánajárt az Anna-kút névadása hiteles történetének. Nem az Anna nevű boszorkányról, sem Szent Annáról, Juhász Gyula Annájáról, de még Pávai-Vajna nejről sem nevezhették el a forrást... Amíg palackba nem került a vize, neve sem volt a forrásnak. Patzauer Dezső vállalkozó volt a névadó, aki a kanadai Torontó külvárosából, Mississauga-ból írt levelében

Pávai-Vajna Ferenc

Mindennapi vizükről van szó – mely lehet a nélkülözhetetlen ivóvíz, bizonyos anyagokat pótló ásványvíz, az energiahordozó termálvíz... Az elsónél, csak az ivóvíznél maradva közkeletű példával jelezhetjük nélkülözhetetlen voltát: a napokban a DM hasábjain is sűrűn híreltük a szülői áruházmolás után, miszerint azok éltek túl a katasztrófát (bár a romok megnyomortították őket), akik valamilyen módon esővízhez jutottak. Élelem nélkül talán hetekig kibírja az egyes ember, víz nélkül azonban egyhamar kiszárad a test, s a részek felmondják a szolgálatot.

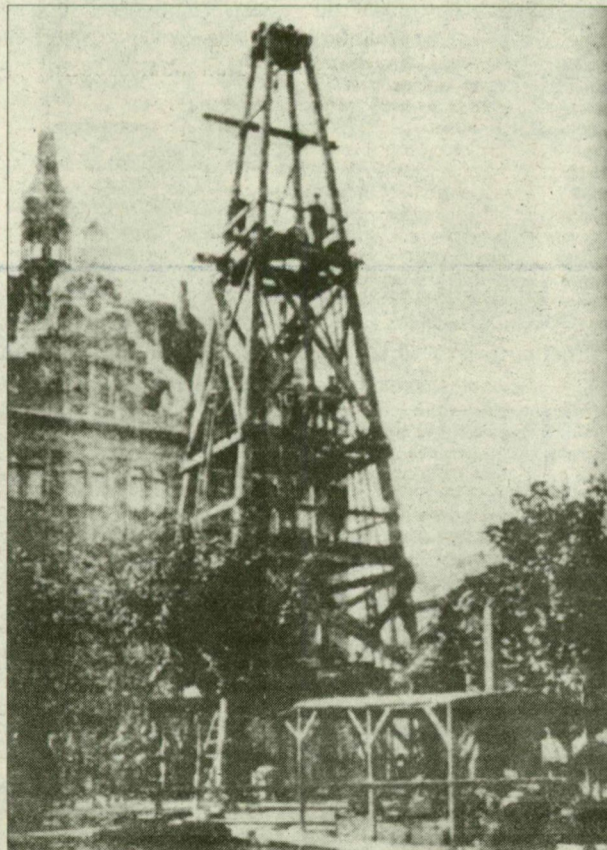
bevallotta, hogy a víz feltö-résekor született lányáról később ő nevezte el a forrást; ő Torontó külvárosából, Mississauga-ból írt levelében

A Dél-alföldi Pincegazdaság 1989-ben kilencmillió palack Anna-vízet forgalmazott – ez az utolsó hiteles adat az ásványvízről.

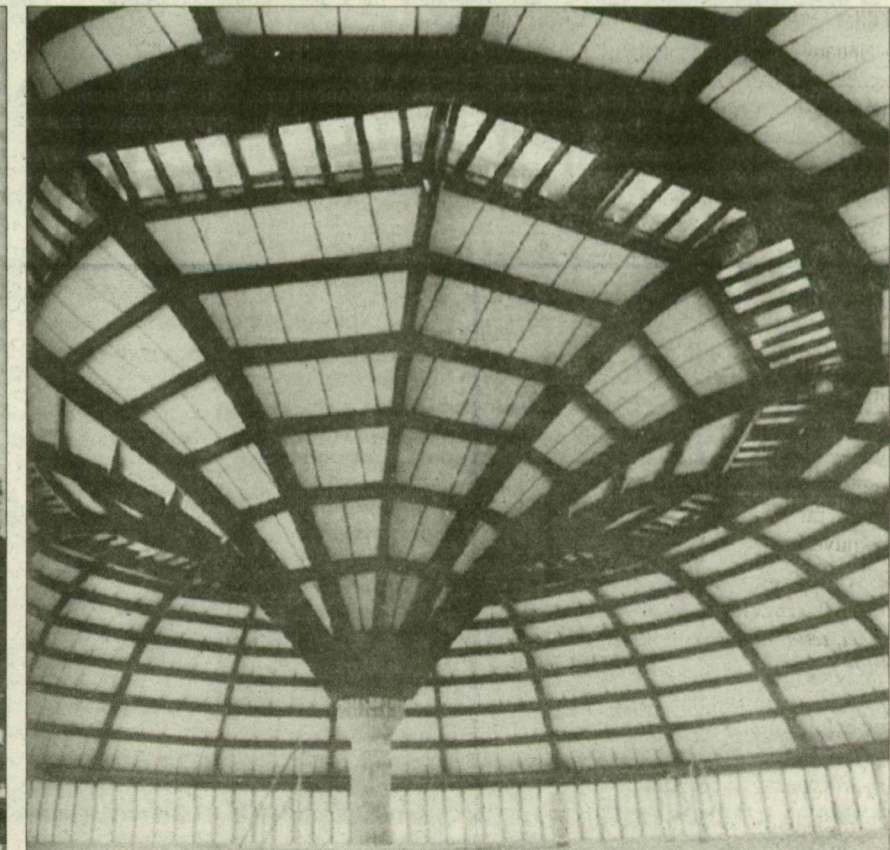
A kezdeményezők

Nagy László János adatai szerint a szegedi városi gőzfürdő tulajdonos igazgatója, Papp Ferenc híret vette a hajdúszoboszlói „csodavíz” feltörésének és kiaknázásának, dr. Szendrey Jenő és Buócz Károly városi műszaki tanácsos társaságában, 1925-ben Szoboszlóra utazott. Visszafelé Budapestet is útba ejtették, s a Pénzügyminisztériumból kijövet már bírták az ígéretet: műszaki szakembereket és eszközöket kapnak, amennyiben a többi költséget a város állja. Papp Ferenc saját, erre a célra tartalékolta tőkéjét viszont felajánlotta a fűrésra. Az első számú szakember, dr. Pávai-Vajna Ferenc rövidesen Szegedre utazott, hogy kijelölje a fűrés helyét. A szakvéleményt 1926. április 20-án teszi le a város asztalára. Figyelembe vette Sümeghy József kutatásait, s az Alsóváros egy pontját jelölte meg optimális helyként. Papp Ferenc érdekei közbeszóltak – Pávai-Vajna engedett, jelezve, hogy a gőzfürdő előtti helyen ezer méteres fűrészt tart célszerűnek. A munkálatokat a város végeztette, s a hét hónapos fűrésnek szemtanúja volt Szeged apraja-nagya. A Délmagyarország sűrűn tudósított a munkálatok menetéről, míg 1927. október 12-én, 944 méter mélységből fel nem tört az akkor 58 Celsius-fokos víz....

Pataki Sándor,
Pataki Sándor György

Az Anna-kút 1927-es képe

A gyógyfürdő kupolája

■ Véleményem szerint

Kerékpár és garázs

Közérdekből kér Illés István véleményének nyilvánosságát. Íme: „Azt szeretném megkérdezni a tisztelt városi közlekedésszervezőktől, milyen úton lehet kerékpárral eljutni a Nagypostától a klinikákig... Az egyik útirány: Nagyposta-Széchenyi tér-Centrum Áruház, tovább a Tisza Lajos körúton, majd végállomás a klinika. A másik útvonal: Nagyposta-Híd utca-Régi híd, a lépcsőlejáróig, ott vállamra veszem a kerékpárt, leballagok az alsó Tisza partra, onnan kerekézek tovább az árvízi emlékműig, majd a klinikák. Mindezt annak apropóján írom le, hogy a Zrínyi utca teljes hosszából a kerékpárközlekedés ki van tiltva. Véleményem szerint pont fordítva kellett volna, onnan a gépjárműforgalmat lett volna ildomos kitiltani... A párhuzamos Oskola utca egyirányúsítása végett szintén nem lehet a Nagypostától kerékpárral eljutni a klinikákig. Én 1952 óta vezetek gépjárművet, de még ilyen dilet-

táns módon nem láttam forgalomszervezést megtervezni, kivitelezni. Véleményem szerint jobb lett volna a Zrínyi utca mindkét oldalát a környezetet nem szennyező kerékpárok részére kijelölni.”

A lakótelepi garázstulajdonosok szöszlőjének véltve magát Szelenyi Jenő, azt írta: „Jó lenne, ha néha a lakótelepeken is szétnéznének a közterületfelügyelők, a rendőrök, a lopóautósok. Sok garázs elé állnak be szabálytalanul idegen kocsikkal órákra, úgy, hogy a tulajdonos nem bírja kihozni az autóját a garázból. Még ott is fittyet hányanak a rendnek, ahol pedig ki van téve a várakozni tilos tábla is. Oda kéne menni, várni tíz percig a kocsi gazdáját, ha nem jön lefotózni, jegyzőkönyvezni a szabálytalanságát és elvinni az autót. Szerintem túrhetetlen, hogy a nagyon drága pénzen vett garázsok tulajdonosai ne tudják zavartalanul használni a gépkocsitárolójukat.”